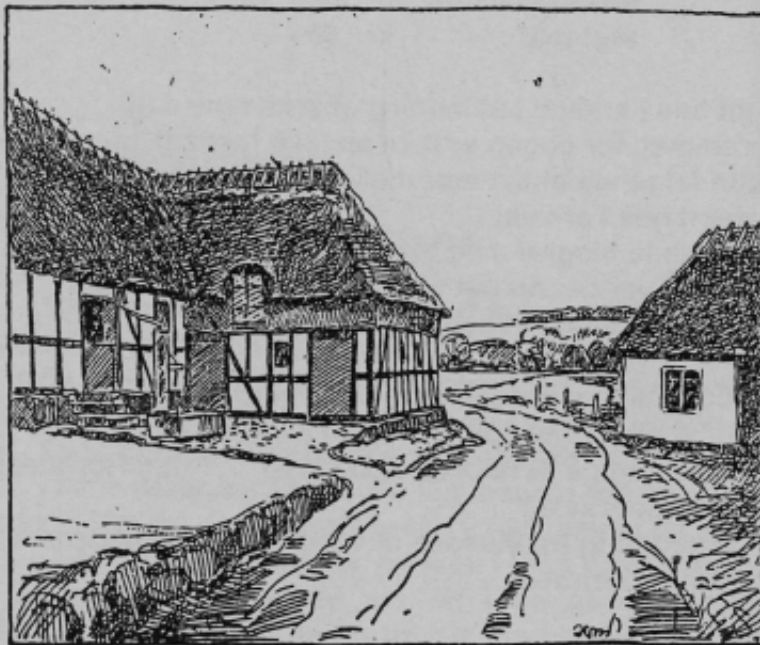

Lokalhistorisk Nyt

MEDLEMSBLAD

1999 - 2000

19.

INDHOLD :

KALENDEREN

OLAV RASMUSSEN
FORTÆLLER

NYT FRA ARKIVET

SKELLERUP
PRÆSTEGÅRDS
BRAND 1835

BYHORNENE

FILMSUDVALGET

SVENSKEKRIGEN
1658 - 60

HUSMANDSLAND-
SKABET I
FLØDSTRUP

SIDEN SIDST

ADRESSELISTEN

**Ullerslev Kommunes
Lokalhistoriske Forening**

for Skellerup, Ellinge, Flødstrup og Ullerslev sogne

KALENDEREN :

JULI	Indsamling af stof til "Lokalhistorisk Nyt"
AUGUST	Foreningens regnskab afsluttes
SEPTEMBER	Salg af medlemskort
enkelt medlem : kr. 35.-
ægtepar : kr. 60.-
23. OKTOBER	Aabent hus i arkivet i anledning af arkiverne dag
Programmet for dagen er ikke endelig fastlagt, men vil omfatte følgende aktiviteter mellem kl. 13 - 17:
□ aabent hus i arkivet
□ den gamle biograf med filmforevisning
□ hvornår var det nu det var - en dyst på lokalviden, med gevinst til det bedste hold.
23. NOVEMBER	kl. 19.00 Museumsforeningen for Nyborg & Omegn og Nyborg Museum står som indbydere til
- rundvisning på NYBORG SLOT ved v. Knud Hornbech
- kaffe i riddersalen
- en orientering fra Museet m.v., ved Jens Aage Jensen og Knud Hornbech.

En spændende aften i historiske lokaler ! |
15. FERUAR	Foreningens ordinære generalforsamling i arkivets lokale i Langtved kl. 19.30.
25-26. MARTS	Den kommunale forårsudstilling i Ullerslevhallen
25. MAJ	Aftentur til gartner Bendt Bromose Jensen, Ellinge og Tårup grusgrav med rundvisning.

Forsidebilleder: Tegning af Herman Madsen af den gamle Kilde Mølle, der ligger i en dyb dal i nærheden af Ellinge, er et smukt stykke landarkitektur, viser, hvor smukt man i gamle dage forstod at bygge ind i landskabet på en rolig og harmonisk måde.

Statshusmandsbrug på Rørbæk mark, fotograferet 1929.

**OLAV RASMUSSEN
MASKINFABRIK A/s**

UNDERLEVERANDØR SIDEN 1946

Olav Rasmussen

Fasanvej 5, Ullerslev, fortæller:

"Først om min baggrund for at flytte til Ullerslev. Jeg er vokset op i Rynkeby i en familie, hvor vi alle var meget aktive. Vi fik tidlig lært at bruge vore hænder, og jeg har altid haft glæde af at skabe noget med hænderne, og jeg mener også, at det fremmer fantasien, og den har jeg haft meget brug for.

Det var min farfar (Jacob Rasmussen) som startede en virksomhed i Rynkeby 1895. I mine drengeår færdedes jeg meget i virksomheden som min far og farbroder overtog 1909, og de beskæftigede 12 - 15 mand i de år.

Jeg fik lyst til mekanik, og kom i lære efter konfirmationen 1929. Efter 1933 fik jeg et par år som svend, og fik i de år en motorcykel. Desværre var jeg i forsommeren 1935 så uheldig på min motorcykel at støde sammen med et motortog i en åben overskæring nær Rynkeby station. Det var venstre ben, som blev ramt lige under knæet af kanten på et trinbræt. Det blev et meget alvorligt benbrud, som det tog lang tid at få helet. Det blev 26 uger på ryggen uden at jeg måtte røre mig det mindste, og så fulgte 11 måneder med et stift ben i gibsbandage.

Den svækkelse blev en medvirkende årsag til, at jeg i efteråret 1938 valgte at læse til ingeniør ved Odense Maskinteknikum. Efter eksamen i oktober 1941 fik jeg ansættelse i København ved et firma, hvor jeg fik til opgave at føre tilsyn med opførelsen og start af et tørreanlæg i Hårby på Fyn i sommeren 1943.

Her må jeg gøre et spring.

I 1935 startede min mor et mosteri i Rynkeby, og nu var vokset så meget, så der kom nye problemer. Ved at presse saften fra æblerne blev der et affald som skulle skaffes af vejen. Det tegnede til en stor produktion af most - der var mange æbler den sommer, og der ville derfor blive meget affald - det kaldtes trester.

Det problem havde jeg i tankerne da tørreanlægget var færdigt og blev prøvekørt, og fik da den tanke at tørre treterne, så kunne det opbevares. Den løsning forelagde jeg for min mor, men hun svarede at skulle der laves et tørreri, så kunne jeg jo gøre det, hun havde problemer nok.

Ved en nærmere undersøgelse viste det sig, at der var afsætningsmuligheder for det tørrede produkt og så gik det stærkt med at få lavet et tørreri. Der var god plads til det på mosteriets loft, og den 29 august, den historiske dato i besættelsestiden, var tørreriet færdigt. Det første parti blev solgt for kr. 7000.- til et firma i København, der lavede teerstatning af det. Den følgende produktion blev solgt til et firma på Langeland, og de tilbød at aftage den følgende produktion og til en god pris. Det blev brugt til fremstilling af Pektin, som stivelsesmiddel i gele og marmelade. Både i sæsonen 43-44 og 45 kørte tørreriet, og fortjenesten blev sparet op.

I sommeren 43 traf jeg en pige, der hed Bodil Larsen, og vi blev klar over at vi ville gifte os, og det blev vi i august 44. Hun var lærer ved den nye skole i Fraugde. Vi fik en ledig lejlighed ved mosteriet, og min kone fortsatte i Fraugde og tog turen derhen på cykel.

I april 46 fik jeg nys om at der var et lille maskinværksted til salg i Aarhus. Ejeren hed Helge Egekvist, som havde stået i lære hos min far, men nu var bleven sindsyg og indlagt på Oringe sygehus, og familien var klar til at sælge. Min kone og jeg tog derop den 2 maj 46, og selv om det var gamle maskiner, så købte vi virksomheden for kr. 32.000.-. Nu var vi pludselig selvstændige og det var vi begge godt tilfredse med. Det var mest drejebænke, og de havde en produktion af stempelringe til biler og motorcykler.

Jeg blev hurtig klar over, at der måtte en anden produktion til at afløse, og en dag jeg var i Aarhus for at købe et kugleleje, hilste jeg på grossererens selv, og han spurgte om jeg kunne lave bøsninger til kuglelejer, for de manglede i en del af kuglelejerne fra England. Det blev til en god produktion som egnede sig for mine maskiner, og det var et solidt firma.

Virksomheden var begyndt at give overskud, og det tegnede godt, men pludselig skete der noget, som jeg ikke havde forudset. Der kom en fabriksinspektør som sagde, at vi ikke kunne fortsætte i de lokaler, som vi havde kørt i gennem to år. Der var givet dispensation, men den kunne ikke forlænges.

Da der ikke var tomme lokaler at finde i Aarhus eller Risskov og mursten kunne ikke købes til den slags byggeri, henviste myndighederne til masser af tomme træbarakker på Fanø, som tyskerne havde efterladt, det var statens, og dem kunne vi købe og bygge af. Det var lovligt. Der var bare den ulempe, at Risskov - og Aarhus kommuner ikke ville godkende byggeri af træ, så vi måtte søge andre steder hen, og min fader foreslog at købe en byggegrund i Ullerslev, og flytte virksomheden dertil. Det var vigtigt, at der endnu dengang var jævnstrøm her..

Der blev købt to barakker, de blev skilt ad og sendt med jernbane til Ullerslev i efteråret 47, så der var nok til både beboelse og et værksted. Byggegrunden lå bag den skole, der i dag hedder Søndre skole, ved en lille vej kaldet Rendevejen, fordi der var en åben kloakrende ved den ene side.

Der var ikke travlhed på værkstedet derhjemme i Rynkeby, så min far tog sammen med to mænd i en lastbil til Fanø og fik barakkerne skidt ad og kørt til banen i Esbjerg, og fra banen i Ullerslev blev de kørt til byggegrunden og læsset af der i efteråret 47. Byggeriet skulle gerne påbegyndes i foråret 48, så tidlig som muligt. Jeg planlagde at flytte hele virksomheden i sommerferien.

Der var travlhed i virksomheden i Risskov lige til sommerferien, så vi tjente penge til flytningen, men ingen af de fire svende ville med til Fyn, kun en lærling, som var ansat på kontrakt. Men jeg fik fat i en svend, som jeg kendte fra Rynkeby, og han var ledig og kunne hjælpe med flytningen. Opførelse af værksted og beboelse tog form. Værkstedet blev opført i hesteskoform, der ville give mest sammenhæng i gulvarealet, ment jeg, hvorimod beboelsen var der meget mere arbejde med, og da var min kone med til at bestemme. Der var materialer nok, og ingen myndigheder til at bestemme eller blande sig, så vi fik en dejlig beboelse, som nu har fungeret i over 50 år, og træet er vedligeholdt så det er ligeså godt fra opførelsen.

Vi er nu fremme ved 1950 og der var to meget energiske brødre i Kolding. De

eksperimenterede med en lille benzinmotor, som skulle anbringes over baghjulet på en alm. cykel. Vi lavede stempelringe til dem, og de opnåede myndighedernes tilladelse til den lille motor. Den blev gjort lidt til grin og blev kaldt en røvskubber, men da den først blev populær blev den kaldt en knallert. Fabrikken hed Diesella, og de kom med andre opgaver som fik betydning for os. Det var en lille ventil, som skulle åbnes, når moteren skulle jolles igang. Den kunne laves på vores bedste drejebænk, og med lidt hjemmelavet udstyr kunne en svend, når han var i godt humør, lave 120 ventiler på en dag, men snart kunne det ikke slå til i produktionen.

Så en dag jeg var i Odense kom løsningen pludselig. Jeg så en lille maskine, eller nærmere en automatisk drejebænk, som var til salg. Ejeren måtte ikke lave møbelbeslag af messing, og så havde han ikke brug for den mere, den købte jeg.

Den kunne indstilles til at lave mange forskellige ting, og jeg prøvede med den omtalte ventil. Det blev ikke 120 om dagen, men 120 stk. i timen. Det blev mit første skridt hen imod automatisering, og jeg anede en fremtid for den slags maskiner i min virksomhed.

Det blev en ideel maskine for os, og det blev gennem årene til 16 - 17 maskiner af den type, og den kan repareres og vedligeholdes, så der er mange af maskinerne i virksomheden som har kørt 8 timer daglig igennem 40 år.

En lille episode omkring kasser til savmøllen.

I 1946 var savmøllen flyttet hertil fra Odense. Lederen hed Hansen - kun kendt som direktør Hansen. Der var ikke så længe imellem at han kom og snakkede med mig, vi var jo begge nye her, han var ca. 30 år ældre, men han fulgte med i hvad vi lavede og var meget interesseret.

En dag kom han med en kasse, satte den på bordet og så gengiver jeg samtalen, som jeg husker den:

"Hvordan vil du lave sådan en kasse" spurgte han,

"Det er vist nok ikke en opgave for mig", svarede jeg,

"Jo" sagde han, "hvordan vil du trykke sådan en skinne på kanten af et stykke krydsfiner, og ned mod en stålplade, så spidserne vegnes og så bøje kanten om. De samme kasser laves hos et firma i Sønderborg, men vi må ikke se det, for vi kunne jo blive konkurrenter"

"Med trykluft" røg det ud af mig,

"Nå, det var sgu da noget nyt" - og så snakkede vi ikke mere kasse den dag.

Men Hansen kom igen og nu var det alvor, jeg skulle lave den maskine - der blev ikke snakket om pris eller leveringstid - det var en mundtlig ordre, jeg skulle bare lave den.

Direktør Hansen sagde, at vi gerne skulle kunne lave 200 færdige kasser om dagen, med een meter lange sider.

Det var dristigt af mig at sige ja til den opgave, for vi havde ikke maskiner der kunne klare dette, men vi tog fat og lod de største dele lave ude hos andre, og så købte jeg en universalfræser, som passede bedre til de mindre ting.

Min dygtige svend, Hans Jørgen og jeg, blev hurtigt klar over, at een maskine ikke kunne laves, så den kunne klare alle sider på kasserne, så jeg sagde det til Hansen, og det var han indforstået med, men det skete een gang til, da jeg sagde vi måtte lave en tredje maskine.

Vi nåede da også det ønskede resultat med 200 kasser om dagen og vistnok flere.

De tre maskiner har lavet sådanne kasser i 25 år, og det er kun få år siden de blev skiftet ud med et helautomatisk anlæg".

Mange nye opgaver er kommet til siden, og virksomheden er udvidet flere gange, første gang 1948, siden i 54, 59, 67 og 86.

De ca 27 ansatte fremstiller dele til skibsværfter, landbrugsmaskiner, samt er underleverandør til andre virksomheder rundt i hele landet.

**OLAV RASMUSSEN
MASKINFABRIK A/S**

UNDERLEVERANDØR SIDEN 1946

Nyt fra arkivet

Indkomne gaver til arkivet 1997-1999:

Foreningen Spar 2/ Jørgen D.Nielsen:	Materiale fra Foreningen Spar 2
Midtsjællands lokalhist. arkiv:	Postkort med motiv fra Møllegården
Jørgen Thulesen:	Postkort bl.a. med motiv fra dilettantforestilling, Flødstrup præstegård
Hans Erik Rasmussen:	Fotos bl.a. med elever fra Langtved skole, Langtved friskole, Kissendrup elværk, sognefogeder
Langtved Forsamlingshusforening/ Ole Knudsen:	Regnskabsbog Langtved forsamlingshus
Karin Jensen:	Forhandlings- og medlemsprotokol fra Ellinge skytte- og gymnastikforening
Inger F.Hansen:	Ejendomsvurdering Skellerup/Ellinge kommune, love Ellinge sogns hesteforsikringsforening
Erland Witting:	Fotos, erindringer, ejendomsdokumenter vedr. ejendom på Skellerup mark. Foto fra Ullerslev mejeri.
Gitta Nielsen:	Postkort med motiver fra Ullerslev, rationeringsmærker
Anni Mathiesen:	Julehefter
Aksel Andersen:	Postkort med motiver fra Flødstrup sogn, Hindemølle m.m.
Ebba W.Hansen:	Fotos bl.a. med motiv fra Ullerslev kirke, Teglgården. Maleri, diplomer
Tage Jensen:	Bog og manuskripter til teaterstykker
Jens Groth-Christensen:	Materiale vedr. familien Knudsen, Skellerup
Ulla Pedersen:	Skolemateriale Langtved skole, materiale vedr. familien Jørgensen, Hestehaven
Erik Ellegaard:	Skriftlæsningsbog
Bendt Jensen:	Forhandlingsprotokol Rosvang mejeri

Gunnar Rasmussen:	Materiale vedr. Socialdemokratiet i Flødstrup
Bent Østergaard:	Materiale vedr. Dansk Arbejdsmandsforbund, Ullerslev og Skellerup afdelinger
Langeskov lokalhist. arkiv:	Fotos fra Østfyns avis, affotograferinger fra fotograf Mortensens arkiv
Langtved skole	Materiale fra Langtved skole, fotos
Inga Jensen:	Sange, diplom, materiale Ullerslev realskole m.m.
Ruth Knudsen:	Postkort med motiv fra Flødstrup
Socialdemokratiet i Ullerslev/ Else Ellegaard	Protokoller fra Socialdemokratiet i Ullerslev, Skellerup-Ellinge
Jørgen Skovgård Andersen:	Regnskabsbog Ellinge Skovgård
Kirsten og Hans J. Andersen:	Protokol Pårup fryseri, maskinsynsbog Pårup Skovgård
Otterup lokalhist. Arkiv:	Foto fastelavnsryttere m.m.
Ib Kjærsgård:	Maskinsynsbog ejd. på Pårupvej
Kaj Jensen:	Regnskabsbøger Julens Glæde, Ullerslev, materiale fra Dansk Arbejdsmandsforbund, Ullerslev afdeling
RVT revision:	Statusbog Flødstrup brugs
Henny Larsen:	Materiale Hannesborggård
Folmer Johansen:	Fotoalbum og dokumenter vedr. familien Thomsen, Lundevej

Derudover har arkivet lånt en del materiale vedr. statshusmandsbrugene i Flødstrup sogn til kopiering/affotografering.

Historien er derinde - Arkivernes dag lørdag den 23. oktober 1999

Den 23. oktober er landsorganisationen af lokalhistoriske arkiver - SLA's - 50 års fødselsdag. Fødselsdagen bliver fejret ved en række arrangementer over hele landet afholdt af de lokalhistoriske arkiver og statens arkiver.

Ullerslev kommunes lokalhistoriske arkiv deltager også i Arkivernes dag.

Skellerup præstegårds brand den 22. august 1835

Den 22/8 1835 ved 9-tiden trak et voldsomt tordenvejr op over Skellerup, og efter at uvejret havde raset en times tid, slog lynet ned i præstegårdens østlige længe og antændte den. Ilden bredte sig hurtigt, og gården brændte ned så hurtigt, at størstedelen af præstens, 'pastor Olivarius' indbo, nogle kreaturer, præstens ridehest, den indavlede sæd, det modtagne tiendekorn og andre værdier blev flammernes bytte. Et gammelt chatol, noget sølvtøj og nogle sengeklæder blev reddet. Før branden lå præstegården ud til vejen.

Man var i færd med at bage brød, da ilden brød løs, og man var i færd med at køre hvede ind. Gårdens beboere, der blev afhørt, var enige om, at det var et lynnedslag, der var årsag til branden, og at den ikke havde noget med uforsigtighed ved brødbagningen at gøre. Måske var der folk, der mente, at karlen Niels Rasmussen havde kørt for stærkt, da han kørte kornet hjem, og at det kunne være årsag til, at lynet slog ned. Det sidste her står der nu ikke noget om i forhørsprotokollen, som jeg har mine oplysninger fra.

Husfæster Hans Andersen og skrædder Andreas Flemmer fortæller, at de mellem kl. 5 og 6 var gået på arbejde i præstegården og var beskæftiget med at sætte den hjemkørte hvede i lad, og de fortæller detaljeret om deres arbejde. Så begyndte det at lyne og tordne, mere og mere, og mellem klokken 10 og 11 kom et forfærdelig stærkt lynglimt og et tordenslag med det samme. Dette lynglimt - så de tydeligt - slog ned imellem dem, hvor de stod, og slog Hans Andersen på den venstre arm, samt Andreas Flemmer på den venstre skulder og ned ad armen. De stod og vendte siden mod hinanden, så meget som et par alen fra hverandre i bemeldte lades østlige gavl, som vendte ud mod marken. Da lynglimtet således havde slået ned, blev de begge forskrækkede og ytrede til hinanden: "Kom! kom! lad os gå ned". Lidt efter står der, at Flemmer gik til nærmeste nabo for at redde bohaver, hvorimod Hans Andersen igen gik ind i gården og slog hunden løs, samt hjalp avlskarlen og andre karle deres kister ud, hvorefter han med flere drog ind i stuehuset og fra storstuen kastede en del tøj ud i haven, som befandt sig i nordre side; derpå drog han på madam Olivarius' anråd ind i sengekammeret i samme hensigt og forblev der et øjeblik og blev forbrændt noget i ansigtet og ikke så anden udvej for sig, end at han måtte have indebrændt, da taget var faldet ned på begge sider af stuehuset og lå og brændte, så at ingen hverken kunne komme til eller fra ham. Han gav sig derpå til at råbe og skrig af de mange folk, som allerede vare ankomne i haven og derpå besluttede han nogle gange at springe op på et stenbord for de åbne vinduer ud til haven, men forgæves, indtil Jørgen Christensen Snedker på Sæderup Mark rakte ham en brandhage og fik fat i vindueskarmen, hvorpå han tog fæste med den venstre fod omsluttende vinduesposten med den højre hånd og derpå svang sig lige ud i ilden, hvorfra folk øjeblikkelig bar ham ud; dér såvel som inde i kammeret, hvor vinduesgardinerne brændte om ham, luen slog ind og antændte en favnfuld klæder og bøger, hvormed han stod i sine arme og ville have reddet, men måtte kaste i

ilden, var det, at han blev forbrændt i ansigtet og på den venstre hånd, men dog ikke i større grad, end at han anser sig for at være udenfor fare. - Da dette var passeret, kom hans kone og ledede ham hjem i seng - - -

Når man giver sig af med lokalhistorie og slægtsforskning, har man svært ved at tilgive madam Olivarius, at hun havde så travlt med at redde sølvtøjet og bringe det i sikkerhed og ikke havde tanke for at redde de gamle kirkebøger. Det skulle måske Olivarius have taget sig af, men han forekommer så underlig passiv under branden; han er nok blevet for chokeret til at kunne foretage sig noget. Men i hvert fald brændte kirkebøgerne, så der er et hul i rækken af kirkebøgerne for Skellerup og Ellinge fra 1716 til 1814.

Ligesom det var tilfældet i Ullerslev to år tidligere, blev der også her taget initiativ til indsamling til fordel for dem, der havde lidt skade ved branden. Proprietær Mourier, Hindemae, satte denne annonce i Fyens Stiftstidende:

Løverdagen den 22 dennes mødte det Uheld at Lynilden i et haardt Veir slog ned i Skjellerup Præstegaard, og lagde denne med Alt hvad der var indsamlet af Korn og Høe med en så utrolig Hastighed i Aske, at meget lidet blev reddet af Indbo og Inventarium. En Hest, som stod i Stalden, hvor en Lynstraaale ramte, omkom ynkelig; blandt folkene, som vare sysselsatte med at kjøre Korn, blev en mand med Nød reddet af Luerne. Dog, - dem, det især ved denne Begivenhed ere mest at beklage og som have mistet omtrent Alt hvad de eiede, ere Tjenestefolkene, 10 i Tallet.

Den Vældighed, der stedse besjalede Almeenheden er de Beklagelsesværdiges håb og trøst i nøden, og idet jeg tillader mig at være disses Talsmand, har den ærede Udgiver også lovet, at ville med sædvanlig Velvillie antage sig disse Betrængtes Sag, ved godhedsfuldt, i Forening med Undertegnede at ville modtage de Bidrag, som paa min herved skeete Anmodning turde indkomme og hvorover Regnskab vil være aflagt.

Hindemaegaard ved Nyborg den 24 Aug. 1835.

C. Mourier

Og så strømmede det ind med gaver fra præster, gårdmænd, husmænd, fra Ellinge sogn, tjenestefolk og børn osv. Og avisen bragte fortegnelse over giverne og deres bidrag.

I 1838 søgte Olivarius et præstekald i Højby på Sjælland, og han skrev et brev til etatsråd Adeler og bad ham lægge et godt ord ind for sig hos guvernøren over Fyn, den senere Frederik VII. I brevet beklagede han sig over det økonomiske uføre, branden havde bragt ham i. Han fik ikke embedet i Højby, men blev i Skellerup til sin død i 1850.

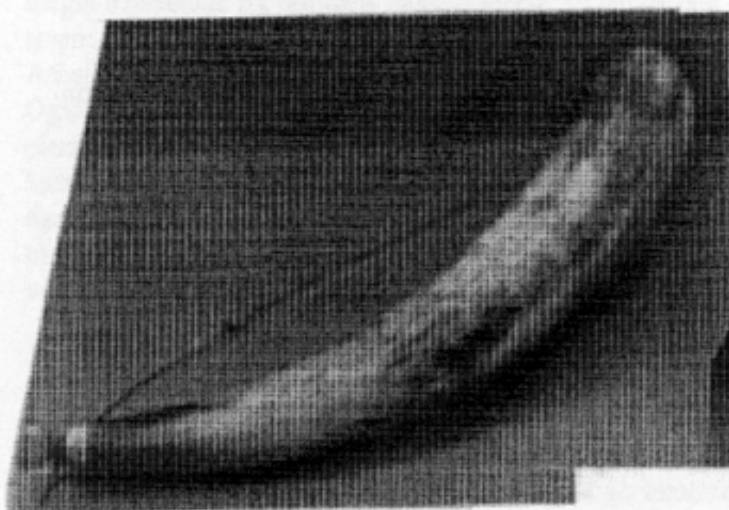
Erling Windeballe

BYHORNENE

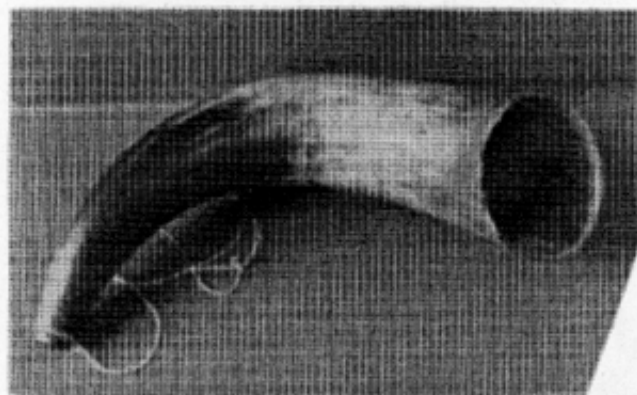
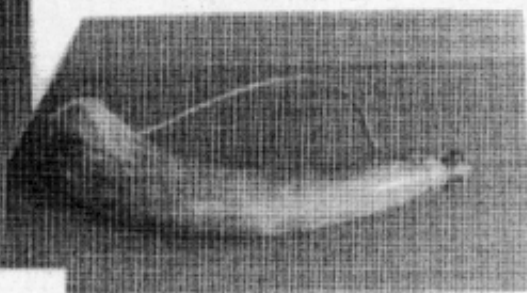

Ellinge byhorn, opbevares af bylauget.

hvis anvendelse fører os tilbage til landsbyfællesskabets tid, hvor de var alm. benyttet blæseinstrument fra 1600 - tallet, til sammenkaldelse af bymændene til samling for drøftelse af dyrkningsfællesskabets tilrettelæggelse.

Flødstrup byhornene, opbevares af bylauget.

Kissendrup byhorn, opbevares på Nyborg Museum.

Efter opløsning af landsbyfællesskabet i slutningen af 1700 - tallet, har flere af byhornene været brugt til samling ved ildebrande.

Denne samling af byhorn, er dem det har været muligt at finde i 1999 til af-fotografering.

Skellerup byhorn, opbevares på Nyborg Museum.

BERETNING FRA FILMSUDVALGET

Hovedtemaet har også i år været Flødstrup-området, hvor vi har fået lavet de fleste af de optagelser, vi gerne vil have med. I skrivende stund mangler vi endnu nogle supplerende optagelser enkelte steder; men når bladet går i trykken, har vi forhåbentlig fået dem på plads. Vi er igennem første runde med hensyn til at udvælge de sekvenser, vi ønsker at have med; men der forestår endnu en del arbejde med finjustering af tid og den endelige overspilning af de udvalgte sekvenser. Derefter kommer arbejdet med at kommentere det, der ikke er tale på, så der er stadig et stykke vej, til filmen er færdig og klar til at vise for publikum.

Ud over arbejdet med Flødstrup har jeg været i Ellinge, hvor det er lykkedes sammen med Inger Fredslund Hansen at få lavet optagelser af karetmager Emil Danielsen i hans værksted i Ellinge, hvor han beredvilligt startede diverse maskiner for os og fortalte om sit arbejde. Samme dag lavede vi optagelser i kostalden hos Søren Fredslund Hansen, Ellinge, en moderne landmand.

Den 24. oktober 1998 havde foreningen "Børn i Ullerslev" et stort og velbesøgt arrangement i Ullerslevhallen med diverse optrin og aktiviteter, som nogle af de børn, der deltog, forhåbentlig engang i næste årtusind kan fornøje sig over at gense og genkende sig selv i de optagelser, vi fik lavet.

På den årligt tilbagevendende forårsudstilling i Ullerslevhallen den 20.-21. marts 99 var der så mange aktiviteter og foreninger repræsenteret, at jeg syntes, det var tiden igen at lave optagelser her.

Der er stadig opgaver, der venter på at blive løst, og forhåbentlig når vi dem også. Der er til gengæld optagelser, vi kan glæde os over at have fået klaret, mens tid var.

Aase Windeballe

Svenskekrigene 1658-60 i Ullerslev kommune

Find alt om svenskekrigene i Ullerslev kommune lød opgaven fra en historiker fra København. En arbejdsgruppe blev nedsat og så gik vi i gang. Bøger, mange bøger blev bestilt hjem fra biblioteket og studeret. I bøgerne kunne vi finde mulige, nyttige kildehenvisninger og derefter forsøge at finde dem på Landsarkivet i Odense. Der var også protokoller m.v. som lå på Rigsarkivet i København. Heldigvis kan man spare rejsen og bestille dem hjem til Landsarkivet og så studere dem der.

Der er mindst 2 problemer når man giver sig i kast med en opgave af denne karat.

1) At finde de rigtige kilder og

2) At læse kilderne

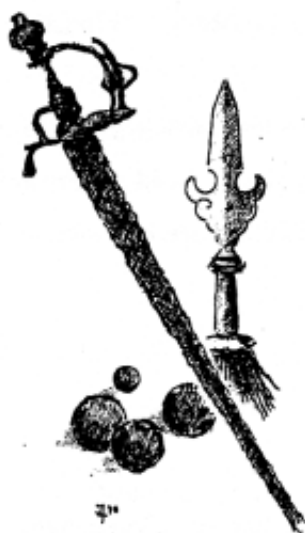
Det sidste er et meget stort problem, fordi dansk i 16 hundredetallet ikke er det samme (slet ikke) som i dag. Dels er protokollerne skrevet i hånden og dels er selve stavningen og ordene meget forskellige fra nutidens danske sprog. Vi havde fået fat i nogle, så det ud til, meget spændende retsprotokoller, men vi kunne ikke læse dem.

Arbejdsgruppen har også besøgt Nyborg Lokalhistoriske Arkiv og der fundet enkelte spor.

Også i vores eget Lokalhistoriske Arkiv har vi fundet få, men gode ting. Efter ferien har vi planlagt et besøg på Universitetets bibliotek.

Indtil nu har vi ikke fundet ud af ret meget, men i Kirkebogen fra Skellerup kan vi se at dødeligheden, specielt blandt børn falder i tiden efter 1660. Også antallet af ødegårde synes at blive mindre i perioden fra 1660 til 1680. Om disse fakta har noget med svenskernes tilstedeværelse at gøre, kan vi ikke konkludere.

Åse, Yvonne, Ellen, Bent og Anne

*Pallask, partisanspids og stenhugler fra krigen 1659-60.
(Nyborg museum).*

Husmandslandskabet i Flødstrup

Af Anette Jensen

Indledning

Statshusmandsbrug kender de fleste. Bygningerne er karakteristiske, idet de overvejende er bygget således, at beboelse og avlsbygninger danner en vinkelform, og har, eller havde i hvert fald oprindeligt, et rødt, halvvalmet teglstenstag samt sprossvinduer. Det særlige ved statshusmandsbrugene var, at statshusmændene finansierede købet af bruget via favorable statslån. Statslånet var netop årsagen til, at statshusmandsbrugenes bygninger blev identiske. Statshusmandsbrugene ligger ofte i samlet i kolonier, hver med deres jordtilliggende i umiddelbar tilknytning til bygninger og have.

Disse husmandsbrug er et væsentlig indslag i det fynske landskab, og der findes i dag store statshusmandskolonier flere steder på Fyn. To af disse kolonier blev udstykket i 1925 af godset Rørbæk og godset Hannesborg i Flødstrup sogn. Der er yderligere ét statshusmandsbrug i Flødstrup sogn. Det ligger umiddelbart nord for Flødstrup by og er udstykket i 1923 af Flødstrup Præstegårds jorder. Der er således i alt 48 statshusmandsbrug i Flødstrup sogn, hvilket er den højeste koncentration i ét sogn på Fyn.

I det følgende beskrives baggrunden for oprettelsen af statshusmandsbrugene, hvilket vil blive krydret med nogle resultater fra en undersøgelse af de 48 statshusmandsbrug, der har stået på i ca. 1 år, og som undertegnede står for at skulle afslutte i den kommende tid.

Baggrunden

Udstykningen af jord til statshusmandsbrug tog sit udgangspunkt i "Lov om Tilvejebringelse af jordlodder for Landarbejdere", der blev vedtaget i 1899. Der var flere årsager til, at man fra 1899 gjorde det muligt for landarbejdere at finansiere køb af husmandsbrug via statslån; loven varetog

således forskellige interesser. For det første skulle husmandsbrugene skabe et eksistensgrundlag for de landarbejdere, hvis arbejdskraft med tiden var blevet overflødiggjort af omlægningen til animalsk produktion, samt den tiltagende mekaniseringen på de større gårde. Derved kunne man undgå sociale uroligheder med fare for spirende socialisme. For det andet ville man holde landbefolkningen på landet og derved modvirke yderligere tilvandring til de større byer.

Oprettelsen af statshusmandsbrug gjorde landarbejdere økonomisk selvstændige, om end jordtilliggendet var begrænset. Samtidigt blev folk boende på landet, hvor de tillige med at være selvstændige jordbrugere, lejlighedsvis kunne fungere som arbejdskraft på de større gårde.

De første statshusmandsbrug

1899-loven gjorde det muligt for landarbejdere at låne helt op til 9/10 af ejendommens værdi, dog højst 3600 kr. Den høje lånegrænse gjorde, at der kun skulle skaffes 1/10 til eget indskud, svarende til 400 kr. Statslånet var afdragsfrit de første fem år, hvilket gav husmanden tid til at etablere sig. Med 4000 kr. til rådighed fik statshusmanden i starten af dette århundrede typisk hus med driftsbygninger samt et jordtilliggende på mellem $3\frac{1}{2}$ og 5 tdr. land. I de følgende årtier blev lånemulighederne udvidet, og statshusmandsbrugenes jordtilliggende blev forøget.

Statshusmandsbrugene kom i denne periode overvejende til at ligge i spredt i landskabet. Årsagen var nemlig, at brugene blev placeret, hvor der var jord til salg. Typisk var det selvejerbønder, der udparcellerede og solgte jordstykker til statshusmændene. Frasalget finansierede selvejerkøbet, indkøb af maskiner m.v.

Statshusmandskolonier oprettes

Den begrænsede adgang til jorden var en hindring for oprettelse af nye statshusmandsbrug. Men i 1919 blev statshusmandslovgivningen fulgt op af lensafløsningen, der bevirkede, at staten pressede majorater (privilegerede godser) til at afgive jord til staten mod erstatning. Også præstegårdenes jorder overgik til staten. De jordarealer, som herefter var til rådighed, anvendte staten til oprettelse

af statshusmandsbrug. Lensafløsning frigav større samlede jordarealer, hvilket gjorde, at der blev udstykket mange statshusmandsbrug i samlede blokke. Således oprettedes de to statshusmandskolonier i Flødstrup sogn.

Statens Jordlovsudvalg, der sad i Landbrugsministeriet og administrerede statshusmandslovgivningen, udarbejdede mønsterplaner for husene og tilhørende driftsbygninger i "Bedre Byggeskik-stil"; bygningers udformning kunne dog eventuelt korrigeres efter statshusmændenes egne ønsker.

Statens Jordlovsudvalgs opgave var tillige at tage den endelige afgørelse om, hvorvidt ansøgeren opfyldte de i lovgivningen stillede krav for at opnå statslån. Ansøgeren skulle være en mand på 25-50 år, der havde mindst 5 års erfaring indenfor landbruget. Han skulle ligeledes have et godt skudsmål fra det lokale sogneråd, og, ikke mindst, være i besiddelse af den nødvendige kontante pengesum, der skulle bruges til eget indskud ved købet af statshusmandsbruget.

Sammenlignet med de statshusmandsbrug, der var blevet oprettet de foregående 20 år, var situationen nu anderledes, fordi staten ejede jorden. Det var stadig muligt at opnå statslån, men kun til bygningerne, idet de nye statshusmænd, hvis brug var oprettet efter 1919-loven, skulle betale jordrente til staten. I 1925 kunne statshusmændene opnå et statslån på 12500 kr. Dertil kom, at statshusmændene i Flødstrup sogn i gennemsnit havde ca. 3000 kr. i egen formue, som de kunne bruge til indkøb af indbo, redskaber og besætning.

Statshusmandsbrugene i Flødstrup

Udstykningen af Flødstrup Præstegårds jorder foregik i oktober 1922. Der blev afgivet 12 ha. af præstegårdens jord, der blev delt i tre lodder. To af lodderne (tillægsparceller) blev overdraget til allerede etablerede husmænd i Flødstrup, medens det resterende lod på var grundlaget for oprettelsen af et nyt statshusmandsbrug. Lodderne blev overdraget til de nye ejere 1. april 1923.

Der er egentlig en tilfældighed, at der to år senere blev oprettet yderligere 47 statshusmandsbrug i Flødstrup sogn. Som omtalt ovenfor var de privilegerede godser nødt til at afgive pligtasfleveringsjord til staten. Der findes flere eksempler på, hvorledes større godser løste dette spørgsmål ved at opkøbe jord udelukkende med henblik på at afgive det til staten. Derved kom 1919-lovens krav ikke til at gøre indhug i godsernes egentlige jordtilliggende.

På den måde blev 128 ha. af Rørbæks jorder samt 137 ha. af Hannesborgs jorder opkøbt af henholdsvis Baroniet Schelenborg og Stamhuset Hverringe på Hindsholm i 1924.

Rørbæk og Hannesborg blev udstykket i november 1924, hvor den jorderne blev udstykket i henholdsvis 22 og 25 lodder til selvstændige statshusmandsbrug samt i alt fem tillægsparceller. Alle lodderne havde et geometrisk mål, der svarede til ca. 1 tdr. hartkorn. Jorden blev overdraget til statshusmændene den 1. april 1925.

Hvem var så de statshusmænd, der fik overdraget jorden den 1. april 1923 og 1925? Hovedparten af de folk, der kom til Flødstrup sogn i 1923 og 1925, boede, før de kom til Flødstrup, i det nuværende Fyns Amt. Hvis man ser på deres arbejdsmæssig baggrund, havde de første husmænd alle en fortid som karl, soldat og/eller arbejdsmænd. Nogle havde også arbejdet på fabrik og andre havde tillige en håndværksuddannelse.

Over halvdelen af husstandene bestod af gifte par med børn og gennemsnitsalderen var 33 år. De ugifte husmænd giftede sig i løbet af de næste to somre og antallet af børn steg. Væksten i husstandene på statshusmandsbrugene bevirkede, at husmandsbefolkningen udgjorde 18% af Flødstrup sogns samlede befolkning i 1940.

Udviklingen siden 1960'erne

Kun ganske få af statshusmandsbrugene "nåede" at forøge deres jordtilliggende inden mekanisering og strukturudviklingen i landbruget fra 1960'erne gjorde, at statshusmandsbrugene ikke længere var rentable landbrug. Ved flere af husmandsbrugene er der dog bygget til, men det skyldes i hovedsagen en udvidelse af den animalske produktion.

Udviklingen siden 1960'erne har bevirket, at der i dag ikke drives landbrug fra alle husmandsbrugene, som der oprindeligt gjorde; statshusmandsbrugene har fået en ny funktion. På otte af husmandsbrugene bliver der i dag drevet landbrug som primært erhverv. Fra seks af husmandsbrugene bliver der drevet fritidslandbrug, medens de resterende 34 husmandsbrug udelukkende bliver brugt som bolig. Heraf er der 17 husmandsbrug, som stadig har et jordtilliggende, der dog er bortforpagtet.

Husstandenes sammensætning er også anderledes set i forhold til situationen ved oprettelsen af statshusmandsbrugene i 1923 og 1925. Gennemsnitsalderen er i dag 46 år og der er kun børn i en

fjerdedel af husstandene. Og husstandene udgør i de 48 husmandsbrug godt 10 % af den samlede befolkning i Flødstrup sogn. Hovedparten af beboerne arbejder ikke i Flødstrup sogn længere, men pendler til Odense, Kerteminde, Nyborg, Munkebo eller Ullerslev.

Afslutning

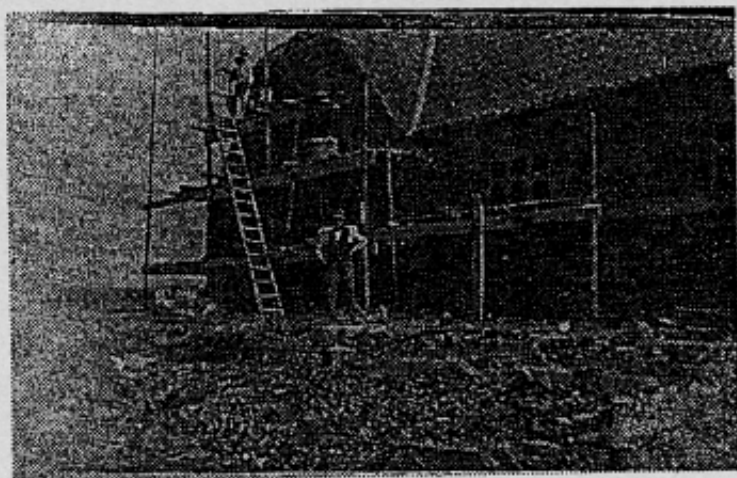
Statshusmandsbrugenes bygninger danner i forening med det omkringliggende husmandslandskab et særligt kulturmiljø.

Mange af bygningerne har stadig deres oprindelige vinkelform med de halvvalmede gavle. De fleste steder bliver avlsbygninger brugt til andet end stald og lade, de fungerer i dag som værksted og/eller er helt eller delvist indraget til beboelse.

Landskabet har også forandret sig, idet de enkelte lodder ikke længere udgør eksistensgrundlaget for husstandene med et antal forskellige afgrøder på hvert lod. På lodderne bliver der i dag dyrket et begrænset antal forskellige afgrøder. Skellene imellem lodderne samt markvejene langs skellene har ikke længere den samme betydning.

Der er god grund til at værne om den ensartethed, som statshusmandskolonierne havde ved oprettelsen. Det er klart, at når landbruget er forsvundet fra 34 ud af 48 statshusmandsbrug, så må bygningerne indrettes efter, hvad de nuværende beboere har behov for. En spørgeskemaundersøgelse, som er foretaget i området, viste, at en række af de nuværende beboere ser statshusmandsbrugene som et attraktivt alternativ til eksempelvis et parcelhus, idet bygninger og et jordtilliggende byder på ekstra plads – både ude og inde. Men nyindretningen og istandsættelsen af bygningerne bør ske med respekt for bygningernes oprindelige udseende. Ligesom skellene, der omkranser lodderne, bør bevares, også selv om de er små forhindringer for moderne landbrugsmaskiner.

Bevares bygningernes og landskabets karakteristiske elementer ikke, forsvinder husmandslandskabet i Flødstrup sogn

Rørbækvej 4

Statshusmandsbruget under opførelse
sommeren 1925. Ejnar Rasmussen ses
t.h. i billedet

Siden sidst

et år er gået og adresselisten er uændret, hvilket må være et tegn på at arbejdet for foreningen er gået til medlemmernes tilfredshed.

Besøget på Nyborg Statsfængsels museum den 8 oktober 98, samlede et passende antal medlemmer. Lederen af museet Jens Rosenberg, kunne på en inspirerende måde tage os med på rundtur i samlingerne, der viste de indsattes dagligdag og levevis gennem årene, og de mange effekter der var brugt for at forsøge at komme ud i den tabte frihed igen.

Forsøget på at afholde en udstilling i Ullerslev Centralskole den 1 november 98, måtte desværre aflyses. Begrundelse: der var alt for lidt tilslutning til ideen om at fremvise egne private samlinger. De få der meldte sig blev tilbudt at deltage i den kommunale forårsudstilling i Ullerslevhallen nogle måneder senere. Det var der enkelte som gjorde: en fin udstilling af julenisser, arkæologi, m.m..

Den 26 jan. 99 kom museumsinsp- Esben Hedegård, Odense på besøg og holdt et spændende foredrag om landbrugsbyggeri og levevis på landet, som det havde formet sig gennem årene fra 1850 frem til 1946.

Sommerens udflugt den 7 juni, gik i år til Juelskov slot og Refsvindinge kirke.

I et smukt sommervejr, samledes ca. 40 deltagere ved det 500 år gamle slot og her fik en god og spændende oplevelse, beså de gamle hvælvinger og et besøg hos husets beboere både på 1. salen og stueetagen, hvorefter turen gik til Refsvindinge landsbykirke der havde sine særegne kendemærker ved en specielt lang korbygning og med indgangsdøren til kirken i nordsiden, en smuk, velholdt bygning.

Et par nye udvalg er forsøgt startet. Det første omkring emnet: Svenskekrigen 1658 - 60 med Aase Windeballe, Ellen Povlsen, Anne Nellemose, Yvonne Løfberg og undertegnede som deltagere. En artikel andet sted i bladet fortæller om gruppens arbejde.

Det andet udvalg er først lige sat på skinner, men savner endnu både flere personer til udvalget og hvorledes vi får startet bedst muligt. Jens Solvang har været initiativtager. Arbejdet vil komme til at handle om ejendoms- og bygningsmassen i Ullerslev kommune og til dette, er det ønskeligt at få udformet et kommuneatlas, der registrerer de enk. huse og ejendomme, deres opførelsesår, byggestil m.m.. En spændende opgave at få løst!

Bendt Jensen.

ADRESSELISTEN :

Bestyrelse
Filmsudvalg
Arkæologigruppen
P R - udvalget
ARKIVET

BENDT JENSEN.....	65 36 11 79	formd.	#	#	#	#
Enero, Malmosevej 12, Kissendrup						
AASE WINDEBALLE	65 35,18 22	#	formd.	#	-	-
Valmuevænget 11, Ullerslev						
INGER FREDSLUND HANSEN	65 98 14 32	#	-	-	-	-
Kirkeballe 2 B, Ellinge						
IB KJÆRSGÅRD	65 98 20 91	#	-	-	-	-
Gl. Byvej 5, Ellinge						
SOLVEIG ANDREASEN	65 36 19 12	#	-	-	-	#
Skovgyden 12, Kissendrup						
ELSE MIKKELSEN.....	65 35 22 63	#	-	formd.	-	-
Solholm 7, Ullerslev						
PAUL ERIK ANDERSEN.....	65 35 20 70	#	-	-	-	leder
Gedsberggård, Dybmosevej 1, Ull.						
ELLEN POVLSEN.....	65 35 15 87	#	#	-	-	-
Rolighed, Plantagevej 5, Ullerslev						
PER CHRISTIANSEN.....	65 35 31 10	-	#	-	#	-
Rugvænget 16, Langtved						
JENS ERIK JENSEN	65 35 22 81	#	-	-	-	-
Degneløkken 49, Ullerslev						
ANNE NELLEMOSE PEDERSEN.....	65 35 32 21	#	-	#	-	-
Granvej 81, Ullerslev						
BODIL BAY	65 35 23 39	#	-	-	-	-
Vendegyden 4, Skellerup						
KJELD JØRGENSEN.....	65 35 14 64	-	#	-	-	-
Ringbjerggård, Kertemindevej 13, Flø.						
ELSE LYSEBJERG HANSEN.....	65 35 10 19	-	#	-	-	-
Stævnegården, Kertemindevej 20, Flø						
AKSEL ANDERSEN.....	65 35 19 71	-	-	#	-	-
Mullerupvej 5, Langtved						
KAREN JACOBSEN.....	65 35 20 67	-	-	#	-	-
Lervadparken 4, Ullerslev						
ANNE LISE JACOBSEN	65 35 17 09	-	-	#	-	-
Pårupvej 27, Skellerup						
OLE KJÆR THOMSEN	65 98 11 20	-	-	-	-	#
Ferritslevvej 78, Ellinge						
ERLING WINDEBALLE.....	65 31 14 88	-	-	-	-	#
Sprotoften 52. 1.th., 5800 Nyborg						

Ullerslev kommunes lokalhistoriske arkiv:

Langtved forsamlingshus 65 35 20 71

Abningstid: hver tirsdag mell.

kl. 19.00 og 21.00

undtagen i skoleferie.

Daglig leder: Paul Erik Andersen

Nyborg - og Omegne museer..... 65 31 02 07

Slotsgade 11, 5800 Nyborg

Museumsinsp. Knud Hornbech